

Numizmatički nalazi ostave Baška na otoku Krku

Raguž, Bruno

Undergraduate thesis / Završni rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet u Rijeci**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:186:328793>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-05**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)

Sveučilište u Rijeci

Filozofski fakultet

Odsjek za povijest

ZAVRŠNI RAD

Numizmatički nalazi ostave Baška na otoku Krku

Student: Bruno Raguž

Studijska grupa: dvopredmetni preddiplomski studij povijesti i povijesti umjetnosti

Mentorica: doc.dr.sc. Lucijana Šešelj

Akadska godina: 2017./2018.

U Rijeci, kolovoz 2018.

Sadržaj

Sažetak	3
Summary	3
Uvod	4
Geografski i povijesni okvir	
Geografski smještaj i topografija	5
Povijesni okvir	6
Spomen Krka u antici	6
Historijat istraživanja	8
Problem raspršenosti zbirke	8
Dokumentacija	10
<i>Aes grave</i>	
Novac u antici	14
Ostave novca	14
Što je <i>aes grave</i> ?	15
Prikazi na <i>aes grave</i>	16
Numizmatički nalazi iz Baške	
Popis novca	17
Zbirna tablica	18
Opis novca	23
Kontekst nalaza	28
Ostali poznati nalazi <i>aes grave</i> u okolini Krka	29
Problemi nalaza i autentičnosti	
Problem određivanja točne lokacije pronalaska	30
Sumnje u autentičnost lokaliteta	33
Sumnje u autentičnost novca	33
Zaključak	36
Zahvale	37
Popis literature	38

Sažetak

Rad se bavi nalazima ranog republikanskog novca, pronađenog na otoku Krku u mjestu Baška. Osim informacija o samom nalazu i skupne tablice koja prikazuje sve pronađene primjerke novca, rad daje informacije o lokalitetu, njegovim geografskim i povijesnim odrednicama, prezentira *aes grave* kao opći pojam u numizmatiki te je prikazan cjelokupni historijat istraživanja pri čemu se naglasak stavlja na problematiku krivotvorenja novca. Na kraju rad predlaže daljnje postupke i metode kojima bi se moglo pristupiti u daljnjem istraživanju.

KLJUČNE RIJEČI: *aes grave*, Baška, ostava Baška, numizmatika, rimski republikanski novac

Summary

The paper presents the findings of early republican coinage found in the town of Baška, on the island of Krk. In addition to information about the find itself and the aggregate table showing all found copies of coins, the work provides information on the site itself, its geographic and historical features, as well as *aes grave* as a general term in numismatics. Moreover, all the historical research is presented, with the emphasis on the problem of counterfeiting currency. At the end, the author suggests further procedures and methods for future research.

KEY WORDS: *aes grave*, Baška, hoard in Baška, numismatics, roman republican coins

Uvod

Ostava iz Baške jedan je od nalaza *aes gravea* u Hrvatskoj te zbog svoje brojnosti, svakako spada u jedan od značajnijih nalaza. Od kada je iskopana, pa sve do danas vode se rasprave o njezinoj autentičnosti i značaju samog nalaza. Već u prvim godinama nakon nalaza, novac pronađen u ostavi proglašen je falsifikatima, no to nikada nije posve prihvaćeno. Problematika nalaza ne staje samo na tome, već se radi o izuzetno raspršenoj ostavi, za čiji veći dio danas nije poznato gdje se nalazi.

U radu se želi na jednom mjestu prikazati sve poznate primjerke *aes gravea* iz Baške kao i pregled dostupne arhivske građe i literature, pri čemu se naglasak stavlja na pitanje autentičnosti nalaza. Ovaj rad želi ukazati na problematiku ostave Baške, koja preko 80 godina čeka konačni sud, te potaknuti daljnja istraživanja koja bi riješila pitanje autentičnosti. Danas postoje moderne metode utvrđivanja autentičnosti, kao što su razni kemijski postupci o kojima se govori u radu.

Rad je podijeljen u nekoliko cjelina. Prvi dio, daje pregled informacija o geografskim značajkama otoka Krka te lokaliteta na kojemu je pronađen predmetni novac. Prezentira njihov geografski smještaj i topografiju samog terena, kako bi se ponudila cjelovita slika i bolje razumio kontekst nalaza. Prikazan je i kratki pregled povijesti otoka u periodu rimskih osvajanja, ali i prapovijesnog perioda, neposredno pred navedena osvajanja. Nadalje, prikazan je cjelovit historijat istraživanja u kojem se opisuju okolnosti nalaza, problemi raspršenosti zbirke i kako je do njih došlo te se iznosi cjelovit prikaz dokumentacije koja se čuva u Arheološkom muzeju u Zagrebu. Sljedeća poglavlja posvećena su *aes graveu* i njegovim općenitim karakteristikama, kao i najčešćim prikazima na njemu što je svakako važno za razumijevanje problematike nalaza u Baškoj. Idući dio, govori o konkretnim nalazima, prikazujući i opisujući sve poznate primjerke koji su pronađeni na predmetnom lokalitetu. Zaključno, raspravlja se o problemima autentičnosti kako novca tako i argumenata koji su korišteni u dokazivanju falsifikata dovodeći u pitanje tezu da se radi o falsifikatima.

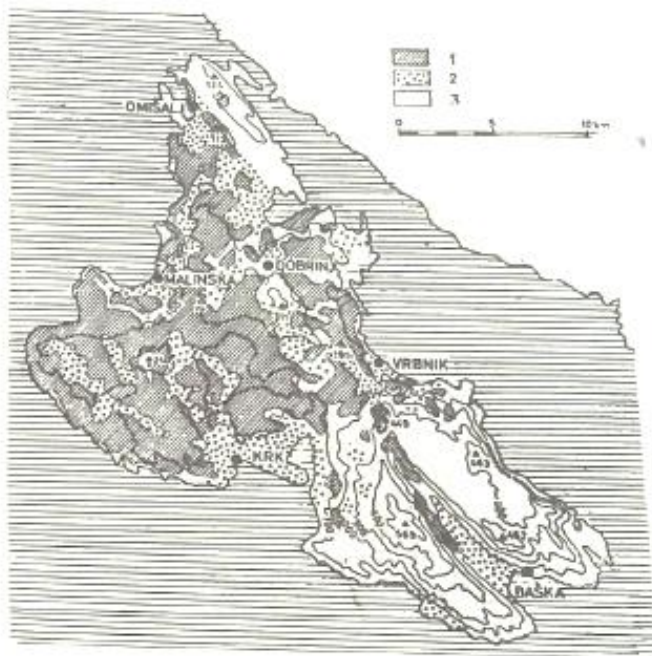
Za izradu ovoga rada, koristio sam numizmatičke nalaze, primjerke *aes gravea* koje sam proučio u Povijesnom i pomorskom muzeju Hrvatskog primorja u Rijeci, te u Muzeju arheoloških spomenika u Splitu. Također, za izradu rada koristio sam arhivsku građu koju sam pronašao u Arheološkom muzeju u Zagrebu u vidu dokumentacije i u Povijesnom i pomorskom muzeju u Rijeci.

Geografija i povijesni okvir

Geografski smještaj i topografija

Otok Krk, jedan je od najvećih hrvatskih otoka, s površinom od 410 km². Nalazi se u kvarnerskom arhipelagu okružen drugim otocima. Uobičajena je podjela reljefa na sjeverni dio, koji zauzima tek 8.2% površine, a karakteriziraju ga vapnenačke zaravni, središnji dio koji obuhvaća 56,8% površine koji je i najnaseljeniji prostor zbog svog reljefa kojeg odlikuju blage uzvisine i zelena vegetacija. Južna cjelina, zauzima 35% otoka te ju karakterizira rudinasti vapnenac. Južni dio karakterizira i velika udolina, koja završava dugačkom plažom upravo u Baškoj.¹

Otok Krk odlikuje iznimna geografska različitost.² Cijeli otok, prema karti što ju je načinio Veljko Rogić, a u Geografskom zborniku donio Ratimir Kalmeta, može se prema tlu podijeliti u 3 regije, a sama Baška nalazi se na susretu regije koju opisuje kao obradivo tlo na kojem se uzgaja puno kultura, i kamenjara koji prevladava uz obalu.³ Južni dio otoka u kojem se nalazi i Baška karakterizira tlo koje je sačinjeno od sivog lapora i drobljivog smeđeg pijeska, što je iznimno bitno za nastavak rada i analizu naslaga tla što se nalaze na primjercima pronađenima u Baškoj.⁴

Karta 1. Karta otoka Krka s ucrtanim pejzažnim karakteristikama (KALMETA, 1970, 35.)

Legenda: 1 Prevladavajući šumski pejzaž 2 Livade i razne kulture 3 Kamenjar

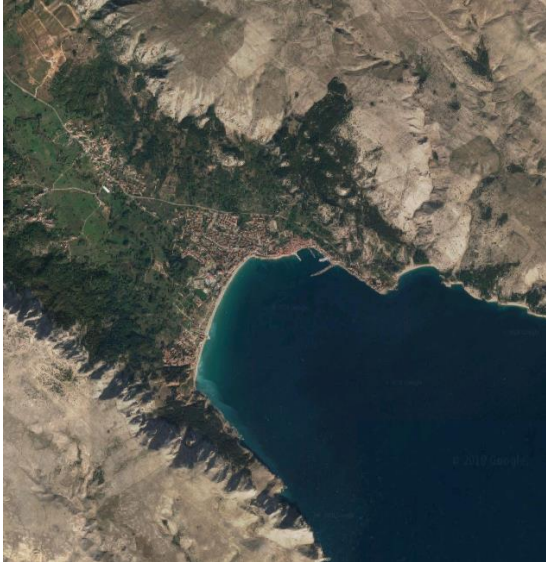
¹ GEOGRAFIJA SR HRVATSKE, knjiga 5, 1975, sv. Otok Krk, Položaj i reljef

² ZELIĆ, 1993, 7.

³ KALMETA, 1970, 35.

⁴ ROGIĆ, 1961, 68.

Baška se nalazi na krajnjem jugoistoku otoka, okružena brdskim kosima, ispod kojih se nalazi plodna dolina kojom protječe Vela rika, koja će biti jedan od orijentacijskih točaka za opis lokaliteta, na kojem je pronađen sam novac. Zaljev u kojem se smjestila, nastao je potapanjem „drage“ koju su sačinjavale lakše i slabije otporne stijene.⁵

Slika 1. Satelitski snimak Baškog zaljeva (Google

maps, 4.7.2018.)

Povijesni okvir

O događajima na istočnoj obali Jadrana, koja će tijekom 3. st. pr. Kr. doći u fokus Rimljana, kada uoče da se radi o dobrom plovnom putu neće se znati gotovo ništa sve do 230. g. pr. Kr.⁶

Nakon Prvog odvit će se još dva ilirska te dva histarska rata, kako ih dijeli tradicionalna historiografija. Svi ratovi za cilj su imali suzbijanje gusarenja i uspostavu mirne plovidbe istočnom obalom Jadrana.⁷ Sigurna plovidba svakako je bila jedna od prioriteta, jer se upravo na istočnoj obali Jadrana koja se puno povoljnija za plovidbu od zapadne strane, mogao temeljiti daljnji gospodarski razvoj rimske države.

Spomen Krka i njegovi prikazi u antici

Prvi dokazi o naseljenosti otoka Krka javljaju se u kamenom i brončanom dobu. U prapovijesti to područje pripada etniji Liburna koja je naseljavala sjeverno-istočnu obalu Jadrana. Kao i ostale prapovijesne etnije Liburni su boravili u gradinama, a čak 26 takvih utvrđenja pronađeno

⁵ GEOGRAFIJA SR HRVATSKE, knjiga 5, 1975., sv. Prirodna osnova, reljef

⁶ MATIJAŠIĆ, 2009, 87.

⁷ MATIJAŠIĆ, 2009, 92.

je na otoku Krku.⁸ U svojim zajednicama baštinili su karakteristike šire mediteranske kulture, što potvrđuje i arheološki materijal pronađen na otoku.⁹ Južni dio otoka, je nešto viši od sjevernog te je od davnina služio za ispaše zbog čega ima vrlo dugi kontinuitet naseljenosti.¹⁰ Nasuprot tome, Baščanski zaljev je zbog već navedenih geografskih odlika bio veoma izoliran, a komunikacije su bile rijetke. U takvim uvjetima razviti će se prapovijesno naselje na području današnje Baške.¹¹ No, zbog svoje plodne zemlje prostor Baške bio je iznimno zanimljiv i prapovijesnim i antičkim stanovnicima.¹²

Na prostoru otoka Krka, odnosno Baške, nalazi se tragovi istorodnih tragova antičke kulture, što se svakako može pripisati blizini *Senije*, tadašnjeg centra sjevernog Jadrana.¹³ Valja naglasiti, da se navedeni tragovi mogu povezati s periodom nešto kasnijim nego li što datira sam novac pronađen u ostavi, jer Rimljani na područje današnjeg Senja dolaze sredinom II. st. pr. Kr., dakle, stotinjak godina nakon najranije datiranog primjerka iz Baške. Govoreći o urbanim naseljima na području Baškog zaljeva, o njima nema tragova najvjerojatnije jer se radilo o agrarnom prostoru, što je posljedica već spomenute blizine *Senije*, kojoj je manjkalo obradivih površina.¹⁴

U periodu rimske ekspanzije Krk je imao važnu geostratešku ulogu, zbog osiguravanja kako uzdužnih tako i poprečnih plovidbenih pravaca preko Jadrana.¹⁵ Odigrat će i vrlo važnu ulogu u rimskom građanskom ratu u 1. st. pr. Kr. kada su se kod otoka Sv. Marko (lat. *Almis*) nadomak Krka sukobili Cezar i Pompej.¹⁶

Upravo će se zbog ove bitke Krk naći u djelima mnogih antičkih pisaca, a to su: Flor, Lukan, Cezar, Dion Kasije, Livije, Apijan, Svetonije, Orozije te posredno i Ciceron. Najčešće se radilo tek o spomenu bitke bez pojedinosti ili opisa samog otoka.¹⁷

Lukan je od svih gore navedenih najbogatiji izvor, u svome djelu *De bello civili* spominje bitku kod Krka (4, 402-580). No, Lukan je kao izvor vrlo problematičan, jer donosi samo nužne

⁸ SLUKAN-ATIĆ, 2016, 1.

⁹ ZELIĆ, 1993, 8.

¹⁰ GEOGRAFIJA SR HRVATSKE, knjiga 5, 1975. sv. Vegetacijski pokrov

¹¹ ZELIĆ, 1993, 10.

¹² ZELIĆ, 1993, 11.

¹³ ZELIĆ, 1993, 12.

¹⁴ ZELIĆ, 1993, 13.

¹⁵ KALMETA, 1970, 34.

¹⁶ SLUKAN-ATIĆ, 2016, 4.

¹⁷ BILIĆ – DUJMUŠIĆ, 2000, 35.

podatke o povijesnom događaju, više se koncentrirajući na poruku koju želi poslati.¹⁸ Uzimajući epizodu bitke kod Krka Lukan šalje literarne poruke o obrani od ropstva.¹⁹ Stoga, iako se radi o izvoru koji najviše spominje Krk, teško je pronaći informacije koje bi pomogle ovom radu.

Informacije o Krku i njegovoj kartografiji donose: Strabon, Plinije Stariji i Klaudije Ptolomej. U Geografiji Klaudija Ptolomeja nalazi se karta pod nazivom Peta karta Europe u kojoj je prikazan i Krk te se to smatra najstarijim kartografskim prikazom otoka Krka. U navedenoj karti prvi se put Krk imenuje kao lat. *Curicta insula*.²⁰ Posljednji antički spomen otoka dati će Kasiodor u šestom stoljeću u *Formula de Comite insulae Curitanae et Celesinae*.²¹

Historijat istraživanja

Počeci numizmatičkog istraživanja na otoku Krku, posebice u Novoj Baškoj, kreću od 1936. godine kada se pojavljuje interes za neobičan nalaz.²² Navedeni lokalitet i njegovi numizmatički nalazi prvi put svoj spomen nalaze u pismima glagoljaša i svećenika Vinka Premude, koji je već navedene 1936. godine, točnije 26.10. u tadašnji Arheološko-historijski muzej²³ poslao pismo o 67 komada *aes gravea*. Uz pismo priložena su i 4 crteža kako bi se bolje objasnilo kustosu J. Klemencu o čemu se točno radi. Vrlo je zanimljivo da se u samom pismu iznosi i „poslovna“ ponuda, koja glasi da će novac biti predan onome tko ga bolje otkupi, uz napomenu da i kolege u Splitu znaju za nalaz. Potaknuti tim činom, kustosi Arheološko-historijskog muzeja zajedno sa svojim ravnateljem pokušavaju upozoriti nalaznika da ne raspačava ostavu i to čine putem tadašnjeg općinskog načelnika. Istovremeno J. Klemenc dobiva dopuštenje da krene put Baške kako bi pregledao nalaz te ga, ako to bude moguće, dopremi u Zagreb.²⁴ Sljedeći zapis koji je sačuvan u arhivu zapisnik je što ga sastavljaju u uredu općine Baška u prisutnosti svjedoka od kojih je najpoznatiji načelnik općine Nikola Vukasović. Zapisnik ima veliki značaj, jer se donose informacije o samom nalazu, koje kažu da je novac pronađen 22.10. na zemljištu u posjedu Juraja Barbalića. Usporedivši to s datumom dolaska pisma u Muzej, jasno je da su mještani bili vrlo agilni oko samog nalaza, jer su odmah krenuli u prikupljanje

¹⁸ BILIĆ – DUJMUŠIĆ, 2000, 40.

¹⁹ BILIĆ – DUJMUŠIĆ, 2000, 42.

²⁰ SLUKAN-ATIĆ, 2016, 5.

²¹ ZELIĆ, 1995, 56.

²² MIRNIK, 1985, 15.

²³ Danas je njegov slijednik Arheološki muzej u Zagrebu.

²⁴ MIRNIK, 1989, 89.

sredstava za otkup i planiranje puta u Bašku. Nakon što je napisan zapisnik, novac je zapakiran i zapečaćen.²⁵

Takav razvoj događaja nije se svidio Vinku Barbaliću, sinu vlasnika zemljišta koji je očito očekivao kakvu konkretnu materijalnu korist. Konkretno se radilo o zahtjevu da se za svaki novčić isplati 30 000 dinara, dok je Muzej nudio oko 5000 dinara. V. Barbalić je također J. Klemencu pokazao i sam lokalitet gdje je pronađena ostava „istočno od potoka na novoj cesti prema groblju“. Od prije gore spomenutih 67 komada, 63 su bila u vlasništvu V. Barbalića dok su 4 komada ostavljeni za uspomenu samom nalazniku, a još je jedan poklonio Viktoru Pajaliću.²⁶

Nakon toga, bilo je potrebno namaknuti novac koji bi bio dostatan da se isplati nalaznik. Viktor Hoffiller koji je tada obnašao funkciju upravitelja gore spomenutog muzeja, počeo je slati pisma u nadi kako će od kakve donacije uspjeti otkupiti cjelokupnu zbirku. Obraća se direktno banskoj upravi no oni ga odbijaju. Zbog toga V. Hoffiller počinje lobirati direktno u Beograd kako bi mu ministri odobrili dostatnu svotu novca te na kraju dobiva 10 200 dinara. Uslijedili su mukotrpnji pregovori s J. Barbalićem koji je, posve razumljivo, želio postići što veću cijenu. Paralelno s pregovorima s V. Hoffillerom, J. Barbalić vodi pregovore i s M. Abramićem ravnateljem Arheološkog muzeja u Splitu kojemu nudi zbirku na otkup, valjda sumnjajući u poštene namjere Muzeja iz Zagreba. M. Abramić je bio i rođak J. Barbalića te je pokazivao intenciju da njegov Muzej otkupi navedenu građu. Kada je V. Hoffiller saznao za pregovore odmah je kontaktirao svog kolegu zamolivši ga da ništa ne otkupljuje kako se zbirka ne bi dodatno raspršila. U narednoj korespondenciji M. Abramić će obavijestiti kolege u Zagrebu da je pronađeno još 20-tak primjeraka istog novca. U nastavku diskusije raspravlja se o cijeni za pojedini primjerak, pri čemu M. Abramić zauzima stav da je cijena od 150 dinara po novčiću sasvim korektna. Također javlja da je otkupio 5 novčića, navodno kako bi pokrio troškove putovanja svog rođaka do Splita, ali nudi da ih ustupi zagrebačkom muzeju kako se zbirka ne bi dodatno raspršila. Kada napokon V. Hoffiller dobiva pošiljku novca iz Baške postat će jako sumnjičav spram autentičnosti nalaza, prije svega zbog izgleda samog novca, a i okolnosti nalaska.²⁷

²⁵ MIRNIK, 1989, 89.

²⁶ MIRNIK, 1989, 90.

²⁷ MIRNIK, 1989, 90.

Problem raspršenosti zbirke

Problem s raspršivanjem zbirke počeo je već u godini nalaza kada se zahvaljujući novinskim natpisima vijest vrlo brzo proširila, a sakupljači su krenuli u „lov na blago“. Alfred pl. Makanc je primjerice uspio kupiti 3 primjerka za svoju privatnu kolekciju.²⁸ Nemoguće je zapravo utvrditi koliko je takvih slučajeva bilo, a sukladno tome vjerojatno se nikada neće utvrditi konačni broj primjeraka ostave Baška.

Govoreći o raspršenosti zbirke, prvo treba utvrditi o kolikoj količini novaca se uopće radi. I. Mirnik donosi podatak da je u Baškoj pronađeno ukupno 90 komada novca. Broj primjeraka povećavao se s vremenom, od prvotnih 60-tak pa sve do 90, jer su vlasnici postupno predavali novac. Primjerci su datirani u 2. st. pr. Kr. Naknadno će I. Mirnik precizirati broj pronađenog novca na 95.²⁹

U trenutku kada nastaje doktorski rad I. Mirnika, on navodi da se 5 primjeraka nalazi u Arheološkom muzeju u Splitu.³⁰ Danas se u Arheološkom muzeju u Splitu čuvaju 3 primjerka, što otvara pitanje gdje su se izgubila preostala dva?³¹

Prema katalogu navedenog Narodnog muzeja u Beogradu iz 2006. godine ondje se čuva 27 primjeraka novca.³² Vrlo je vjerojatno, da je u navedenom muzeju završio dio primjeraka koji su kao dokazni materijal bili poslani na Sreski sud na Krku, zbog sudskog procesa koji se vodio protiv J. Barbalića. Takvo mišljenje može se opravdati time da I. Mirnik u svome radu iz 1989. navodi da se u Splitu i Košljunu čuvaju primjerci novca, ali ne i u Beogradu. Najveći „udarac“ cjelovitosti zbirke bit će upravo sudski postupak kada je cjelokupni fond od 77 primjeraka iz Muzeja poslan Sudu na Sušaku.

I. Mirnik navodi kako je zbog ratnih zbivanja, ali i smrti istaknutih istraživača ostave iz Baške, nemoguće sa sigurnošću utvrditi što se sve događalo s novcem nađenim u ostavi. Izvjesno je da je dio novca završio i na inozemnom tržištu, pa s obzirom na sve navedeno danas je nažalost nemoguće ustanoviti konačni opseg nalaza u Baškoj.³³ O broju i karakteru novca koji se možebitno našao na stranom tržištu posve je nezahvalno nagađati, barem dok se ne utvrdi gdje je završilo 77 primjeraka predanih Sudu.

²⁸ MIRNIK, 1989, 90.

²⁹ MIRNIK, 1989, 89.

³⁰ MIRNIK, 1977, 15.

³¹ BONAČIĆ MANDIĆ, 2008., 239.

³² BORIĆ-BREŠKOVIĆ i POPOVIĆ, 2006.

³³ MIRNIK, 1989, 94.

Dokumentacija

Sva dokumentacija s nalazišta Baška nalazi se u Arheološkom muzeju u Zagrebu (u daljnjem tekstu: Muzej). U arhivu Muzeja nalazi se omot s preko 50 spisa vezano uz predmetnu ostavu. U tom spisu mogu se pronaći dokumenti poput korespondencije između nalaznika i Muzeja, raznih zapisnika kao onaj što ga sastavljaju u Općini Baška kada novac treba biti predan Muzeju ili pak fotodokumentacije.³⁴

Svi dokumenti koji su pronađeni i uvršteni u rad, citirani su u nastavku ovog odlomka, prema podacima koji su bili dostupni za pojedini dokument, ponegdje se radilo o datumu, ponegdje o broju spisa, itd. Zbog nedostatka informacija za određene dokumente nije ih bilo moguće u potpunosti citirati.

23. veljače 2018. godine u posjetu Arheološkom muzeju u Zagrebu, pregledao sam cjelokupni spis koji se bavi ostavom Baška, te je sva građa spomenuta u ovom poglavlju iz predmetnog arhiva. Najveći dio spisa uistinu se odnosi na korespondenciju između nalaznika i Muzeja, nešto manji fond je korespondencija između Uprave Savske banovine s Muzejom oko odobravanja sredstava za isplatu nalaza, te je ostatak fonda korespondencija s M. Abramićem, Narodnim muzejom u Beogradu, itd. Sljedeći odlomci rada, nadopunit će informacije iz poglavlja o historijatu istraživanja.

Prvo najstarije pismo poslano je 25. listopada 1936. godine iz Baške, napisao ga je vlč. Vinko Premuda koji želi obavijestiti Muzej o nalasku kako on kaže „medalja“. Tada navodi da se radi o 67 primjeraka „zanimljive starine“. U pismu se nalazi i kratki opis novca, ali i 4 vrlo vrijedna crteža reversa i aversa pronađenog novca. Ovo nije prvo pismo što ga je uputio V. Premuda, on još 6.1.1929. godine izvještava Muzej o nalasku bizantskih zlatnika, te u tom pismu također šalje preslik novca što ga je načinio olovkom. U tom pismu, kao i u svim narednim naglašavat će se potreba da se što prije utvrdi koliko Muzej maksimalno može dati za pojedini komad. Spis broj 719 iz 1936. godine donosi vijesti o isplati putnih troškova J. Klemencu za odlazak na lokalitet u iznosu od 597 dinara i 50 para. Uz taj spis priložen je i dopis kojeg šalje ravnatelj Muzeja, a u njemu stoji da J. Klemenc mora tamo otići „najjeftinijim sredstvima“, što svakako govori u kakvom je financijskom stanju bio Muzej. 27. listopada 1936. godine J. Klemenc piše svoj izvještaj prema kojem se u Baškoj sastao s Jurajem Barbalićem te su u Općini sortirali sav novac kojega je J. Barbalić predao. Tada je utvrđeno postojanje 15 *aseva*, 15 *semiessesa*, 8 *trienasa*, 5 *quadransa*, 3 *setansa* i 1 *aes rude*. I već tada nastaju nesuglasice oko cijene, naime

³⁴ MIRNIK, 1989, 89-90.

J. Barbaić traži 30 000 dinara, dok je J. Klemenc spreman dati samo 4 do 5000 dinara. Zbog toga je odlučeno da cjelokupni nalaz ostane u Općini dok se ne postigne dogovor. Idućeg dana su prema zapisniku posjetili lokalitet na kojem je novac pronađen. Radi se prema opisu J. Klemenca o parceli crvenice površine otprilike 10 m² nedaleko „nove“ ceste za groblje. Razmatrajući poznate informacije, o mjestu nalaza kojih nema mnogo, moglo bi se pretpostaviti da se nalaz pronašao u blizini crkve Sv. Ivana na Brdu. Točnije nažalost nije moguće reći, no izbor valja suziti na parcele koje se nalaze u blizini crkve.

U izvještaj ulazi i svjedočanstvo vlč. V. Premude koji je J. Klemenca upozorio da V. Barbalić planira fotografirati novac te fotografije poslati drugim muzejima. Barbalići priznaju da su jedan komad dali Viktoru Pajaliću. Kako se ne mogu dogovoriti oko cijene u Općini sastavljaju zapisnik 28. listopada 1936. o pohrani 68 komada „novca i medalja“ u kutiju koja će biti zapečaćena i odnesena u Muzej radi daljnje obrade. Tim postupkom rukovodio je Nikola Vukasović, načelnik Općine. V. Barbalić se ne slaže s tim rješenjem naglašavajući da ne namjerava novac nikome prodati, ali da zbog siromaštva ih ne može niti darovati. 29. listopada 1936. godine novac je dopremljen u Muzej, gdje se otvara zapečaćena kutija od strane komisije koju je vodio Vladimir Tkalčić, utvrđuju da je sadržaj kutije netaknut. Dana 9. studenog 1936. godine novine su već saznale za nalaz, pa se u listu Vreme nalazi tekst o pronalasku 62 primjerka rimskog kovanog novca. Kraljevska banska uprava Savske banovine dopisom 79168-II-2-1936. koji šalje u Muzej javlja kako su provjerili Barbaliće i utvrdili da oni kod sebe nemaju primjeraka novca koje nisu predali, osim 3 primjerka koja je prodao sukladno dopuštenju J. Klemenca. U spisu 749. nalazi se podatak o isplati 8000 dinara iz državne blagajne za isplatu J. Barabaliću. Spis 756 govori o telefonskom razgovoru od 13. studenog 1936. što ga je uputio M. Abramić u Muzej kako bi obavijestio kolege kako nema namjeru kupovati novac od J. Barbalića. Narednog dana V. Barbalić šalje M. Abramiću pismo u kojem ga titulira s „dragi prijatelju“, a u njemu stoji da ga je otac (J. Barbalić) nagovorio da još narednih 20-tak komada pošalje u Muzej jer mu oni navodno nude 10 000 dinara, što evidentno iz prethodne korespondencije nije istina, a također priznaje da je zadržao 5 komada za sebe. Dana 17. studenog 1936. godine J. Barbalić šalje novo pismo u Muzej u kojem piše kako mu je 8000 dinara premalo jer on i njegova obitelj žive u siromaštvu. U pismu pokušava diskreditirati V. Pajalića očito bojeći se da ga ovaj ne oda. U istom pismu postavlja cijenu od 12 800 dinara. U spisu 713. nalaze se informacije o ponovnoj komunikaciji s M. Abramićem te potvrda gore navedene cijene. Spis 820 govori o klasifikaciji novca kao „teški italski novac“, kojega datiraju oko 300 g.pr. Kr., cijena koja se sada spominje je 10 200 dinara. Ministarstvu prosvjete iz

Muzeja pišu 2. prosinca 1936. godine tražeći 10 200 dinara, jer kako se u dopisu navodi, Muzej raspolaže s tek 3000 dinara za nabavku raznih zbirki i ne može si priuštiti nabavu. Vrlo je znakovito da u to vrijeme počinju spekulacije o tome da je cjelokupni nalaz falsifikat. Zbog toga 5. prosinca 1936. J. Barbalić šalje pismo u kojem se brani od svih optužbi apostrofirajući da nikada nije bio u Lici, želeći se obraniti od optužbi da je novac zapravo iskopan u Lici u kojoj je do tada pronađeno čak oko 400 kg novca istog tipa kao što je njegov. Sebe u tom pismu naziva „siromašnim radnikom“ i „dobrim Hrvatom“. Navodi i kako bi iskreno priznao da je našao još novca, samo da su ga pitali, priznajući da je isprava našao još 18, a potom još 9 primjeraka, koje je kaže odmah prijavio u Općini. Na kraju pisma podcrtano napominje da će zbog svog siromaštva biti primoran prodavati pojedinačno, a Muzeju sada nudi cijenu od 200 dinara po komadu. Na to mu iz Muzeja odgovaraju da su na novcu pronađene naslage dvije vrste zemlje, koja se može naći u Lici, u kojoj je pronađeno oko 400 kg takvog novca. O takvim optužbama oglasit će se J. Barbalić pismom 18. prosinca 1936. godine u kojem piše da on ne zna gdje se i koliko tog novca nalazi, ali i dalje inzistira na cijeni od 200 dinara po komadu. Spis 831 od 3. prosinca 1936. godine govori s apsolutom sigurnošću kako novac nije pronađen u Baškoj. Dana 9. prosinca 1936. godine iz Muzeja princa Pavla u Beogradu dolazi dopisnica u kojoj se opovrgavaju glasine da pregovaraju s nalaznicima iz Baške, kao i da novac nikad nisu niti vidjeli. Dana 28. prosinca 1936. J. Barbalić šalje pismo s naslovom „gospodine doktore naš rođače“, tako se obraćajući M. Abramiću, kojeg izvještava da Muzej iz Zagreba „puno gnjavi“. Žali se kako mu ne daju niti 200 dinara, iako mu neki nude čak 3000 dinara po komadu. Sada govori o 90 komada novca težine oko 14 kg. Traži od M. Abramića da mu vrati 3 komada što mu je dao jer tako traže iz Muzeja. 17. prosinca 1936. godine donosi se rješenje³⁵ u Općini Baška prema kojem će 26 komada novca odmah biti otpremljeno u Zagreb na analizu. Radilo se dakle o naknadno pronađenim primjercima. 1. veljače 1938. V. Hoffiller svjedoči u sudskom postupku, o čemu postoji i zapisnik. V. Hoffiller tada opisuje sve okolnosti nalaska i kako je navodno odmah počeo sumnjati u ispravnost novca. Iznosi procjenu na 8000 dinara, a svih 90 komada predaje Sreskom sudu u Krku. Glavni argument je da su novci „apsolutno loši“ bila je patina koja nije načinjena u predmetnom vremenu. Navodi se da je taj novac vrlo lako falsificirati i da se to već dugo radi u „susjednoj državi“. V. Hoffiller govori o takvoj praksi kada bi se donijeli falsificirani novci, a potom bi se konstruirala priča kako bi se opravdao nalaz. Spis 18 iz 1937. godine govori o falsifikatu, o čemu govori i dopisnica iz Beča, koja

³⁵ Rješenje pod brojem 5445/1936.

podupire takvo mišljenje. J. Barbalić 12. prosinca 1937. godine šalje pismo M. Abramiću u kojem opovrgava ideje da se radi o falsifikatima i prevari. Dopisnicom³⁶ Kraljevoj banskoj upravi Savske banovine od 28. veljače 1937. godine načelnik Općine Baška izvještava da je probao saznati odakle novac potječe, ali bez rezultata. Spis 153 iz 1937. godine navodi da je nalaz apsolutna laž, a dopisom iz iste godine J. Barbalić moli za posredovanje u sporu s Općinom. Dopisom³⁷ od 20. lipnja 1937. godine Sreskom načelništvu J. Barbalić se predaje na kazneni postupak zbog prevare. Dopisom 7108/1937. traži se upravo zbog navedenog postupka da se sav novac preda kao dokaz. Kraljevska banska uprava Savske banovine dopisom³⁸ od 15. listopada 1938. godine obavještava Muzej o obustavi kaznenog postupka protiv J. Barbalića pred sudom u Sušaku od 9. lipnja 1938. godine. Detalji o samom postupku, kao i o razlozima njegove obustave ne nalaze se u ovom arhivu.

Aes grave

Novac u antici

Nakon što je naturalna razmjena izgubila na svojoj vrijednosti, stoka se više nije koristila kao sredstvo plaćanje, već se počinju rabiti kovine.³⁹ Česta kovina od koje je u antici bio izrađivan novac je bio bakar. Od bakra, točnije bronce koja je bakrova slitina načinjeni su i primjerci iz Baške, a takav novac najčešće je korišten na lokalnom tržištu.⁴⁰ Najstariji rimski novac je *aes rude* koji se koristio u 4. st., a bio je lijevan od primjesa raznih ruda. Jedan značajan nalaz *aes rudea* pronađen je u Poreču tijekom arheoloških istraživanja 1997. godine.⁴¹ Nakon njega, doći će tip novca poznat kao *aes grave*.

Novac u antici, nije imao samo utilitarnu svrhu, već je služio i za propagandu. Putem njega su se vrlo brzo širile poruke, a zahvaljujući slikovnim prikazima bio je razumljiv i za pretežno nepismeno stanovništvo.⁴²

Ostave novca

Ostave raznih predmeta, pa tako i novca naziv je koji se koristi za ukop veće količine materijala u zemlju. Vrlo je teško pronaći literaturu koja definira pojam ostave, jer se najčešće smatra da

³⁶ Dopisnica pod brojem 13591-II/3

³⁷ Dopis pod brojem 19491-II-3-1937.

³⁸ Dopis pod brojem 71825-II-2

³⁹ MIMICA, 1997, 43.

⁴⁰ MIMICA, 1997, 44.

⁴¹ MIMICA, 1997, 82.

⁴² LEKSIKON ANTIČKE NUMIZMATIKE, 1998, s.v. *Značenje novca u antici*

se podrazumijeva da onaj koji govori o ostavama zna što one jesu. Ostave su nastajale iz raznih razloga, najčešće se smatra da su predmeti bili zakopavani u opasnim vremenima rata, kako bi se vrijedni predmeti, u što svakako spada i novac sklonili na sigurno. Također, postoje mišljenja da su ostave mogle biti zakopavane kao zavjetni darovi ili pak da se radilo o sklanjanju robe s tržišta dok joj se ne bi povećala cijena.⁴³

Pitanje koje se javlja kod ostave u Baškoj je, radi li se o ostavi ili ne? Ukoliko se radi o falsifikatima nije moguće govoriti o ostavi, no za takav sud prvotno treba sa sigurnošću dokazati falsifikat. Još jedan problem predmetne ostave je i pitanje datacije. Svaka ostava ima i dataciju, koja se može poklapati s datacijom najmlađeg predmeta zakopanom u njoj, ali to ne mora biti pravilo. Zbog nedostatka informacija nije moguće preciznije odrediti dataciju ostave, nego li reći da definitivno nije starija nego li najstariji primjerak u njoj, a to je sredina 4. st. pr. Kr.

Što je *aes grave*?

Aes grave je rimski brončani novac, koji je zamijenio *aes rude* prvo platežno sredstvo Rimske republike. Radi se o iznimno teškom brončanom novcu kružnog oblika koji se dobivao tehnikom lijevanja. Na sebi je nosio likovni prikaz s obje strane.⁴⁴ U navedenu skupinu ulazi više tipova novca, a to su: *as*, *semis*, *triens*, *quadrans*, *sextans*, *uncia* i *semuncia*.⁴⁵ Sve navedene skupine nose na sebi osim likovnog prikaza i oznaku vrijednosti. Iznimka je tu *semuncia*.⁴⁶ *Aes grave* odnosno *aes librare*, bio je kovan u 4. st. pr. Kr., prvotno je težio 273 grama odnosno jednu libru, da bi poslije težio 327 grama. Takvu težinu će i zadržati.⁴⁷

Iz ove skupine izdvaja se posebice *as* koji je bio osnova monetarnog sustava rane Republike.⁴⁸ Radilo se o novcu koji se prvotno dobiva lijevanjem, a poslije se dobivao kovanjem. Radilo se o novcu najviše vrijednosti.⁴⁹ *As* će tijekom vremena izgubiti dosta na svojoj vrijednosti, devalvacijom se pokušalo smanjiti deficit. Tablica koja slijedi, jasno objašnjava zašto se primjerci iz Baške razlikuju po veličini i težini, razlog tomu ne mora biti falsificiranje, već se može raditi o sniženju vrijednosti i težine novca.

⁴³ PRAISTORIJA JUGOSLAVENSKIH ZEMALJA, IV, 1983, s.v. Kultura polja sa žarama sa svojim grupama

⁴⁴ LEKSIKON ANTIČKE NUMIZMATIKE, 1998, s.v. *Aes grave*

⁴⁵ LEKSIKON ANTIČKE NUMIZMATIKE, 1998, s.v. *Aes grave*

⁴⁶ LEKSIKON ANTIČKE NUMIZMATIKE, 1998, s.v. *Aes grave*

⁴⁷ MIMICA, 1996, 50.

⁴⁸ LEKSIKON ANTIČKE NUMIZMATIKE, 1998, s.v. *Aes grave*

⁴⁹ LEKSIKON ANTIČKE NUMIZMATIKE, 1998, s.v. *As*

Vrsta novca	Oznaka	Vrijednost		Težina u gramima	
		335. g. pr. Kr.	286.g. pr. Kr.	335. g. pr. Kr	286.g. pr. Kr.
As	I	Jedna latinska libra	½ latinske libre	273	163,5
Semis	S	½ latinske libre	¼ latinske libre	136,5	81,75
Triens	****	1/3 latinske libre	1/6 latinske libre	91	54,50
Quadrans	***	¼ latinske libre	1/8 latinske libre	68,25	40,87
Sextans	**	1/6 latinske libre	1/12 latinske libre	45,50	27,25
Uncia	*	1/12 latinske libre	1/24 latinske libre	22,75	13,625

Tablica 1. Smanjenje vrijednosti novca (asa) (MIMICA, 1996, 51.)

Prikazi na *aes grave*

Prikazi na *aes grave* bili su različiti, no uočava se ponavljajući uzorak s obzirom na tip novca. Primjerice na asovima nalaze se prikazi dvoglavog boga Jana koji se kombiniraju s prikazom Merkura ili Apolona na drugoj strani novca. Jan (lat. *Ianus*) bio je prema legendi kralj Lacija, a poslije njegovo ime dobiva bog kojega se prikazuje s dvije glave koja gleda svaka na svoju stranu, dok se o njegovim kompetencijama vrlo malo zna. Upravo će Janus postati jedan od najčešćih prikaza na *aes grave*, na kojima se pojavljuje vrlo rano, tako da jedan *as* iz 4. st. pr. Kr. već nosi prikaz Jana⁵⁰ Također, mogu se pronaći i kombinacije u kojima se na aversu i reversu nalazi isti prikaz, što je slučaj kada se pojavljuju prikazi Apolona i Rome. Roma se može još i pronaći u kombinaciji s prikazom kotača na drugoj strani. Kod drugih tipova novca dolazi do promjena u motivima, božanstvima i dr. Važno je naglasiti da se uvijek na stražnjoj strani posljednje emisije prikazuje pramac dok je na prednjoj prikaz već spomenutog boga Jana.⁵¹

⁵⁰ BOGOVI I JUNACI ANTIČKIH MITOVA, 2004, s.v. *Ianus*

⁵¹ LEKSIKON ANTIČKE NUMIZMATIKE, 1998, s.v. *Aes grave*

Numizmatički nalazi iz Baške

Popis novca

Vrlo je teško napraviti konačni i potpuno točan popis pronađenog novca u ostavi Baška, no I. Mirnik donosi podatke o novcu koji se čuvao u Arheološkom muzeju u Zagrebu. U konačnici je dokumentirano u Muzeju 77 primjeraka i to: 21 *semisses*, 19 *aseva*, 19 *triensa*, 11 *quadrans*, 6 *sextantes* i 1 *dupondius*.⁵²

Uvidom u katalog Narodnog muzeja u Beogradu iz 2006. godine uviđa se da je i tamo postoji određen fundus novca s nalazišta u Baškoj i to: 9 *aseva*, 7 *semisessa*, 5 *triensa* i 3 *quadrans*.⁵³

⁵² MIRNIK, 1989, 92.

⁵³ BORIC-BREŠKOVIC i POPOVIC, 2006

Zbirna tablica⁵⁴

Tablica 2. Arheološki muzej u Zagrebu⁵⁵

<i>Tip</i>	Broj primjeraka	Datacija (pr. Kr.)	Težina (g.)	Prikaz na aversu	Prikaz na reversu
<i>Semisses</i>	4	338.-269.	136,44	bradati Jupiter	pror ⁵⁶
<i>As</i>	18	338.-269.	272-9	bradati Jan	pror
<i>As</i>	1	338.-269.	272,87	bradati Jan	pror
<i>As</i>	1	338.-269/286.	272,87	bradati Jan	pror
<i>Quadrans</i>	4	338.-269.	68,22	golobradi Heraklo	pror
<i>Triens</i>	7	338.-269.	90,96	minerva	pror
<i>Sectantes</i>	1	338.-269.	45,48	Merkur s petastom	pror
<i>Semisses</i>	4	312.-286.	136,44	golobradi Mars	golobradi Mars
<i>Semisses</i>	4	312.-286.	136,44	golobradi Mars	sl. aversu
<i>As</i>	1	312.-286.	272,875	Roma i Grifon	sl. aversu
<i>Triens</i>	1	312.-286.	90,96	konj skače	kotač među šipkama

⁵⁴ Prema Mirniku i Borić Brešković te Popović

⁵⁵ Fotodokumentacija novca koji se nalazi u Arheološkom muzeju u Zagrebu ne smije se fotografirati niti skenirati, stoga niti fotografije nisu priložene. Svakako treba istaknuti da su fotografije koje se nalaze u kartoteci Muzeja, plod rekonstrukcije I. Mirnika koji je na osnovu sličnosti uparivao fotografije aversa i reversa pojedinih primjeraka koje je on zatekao u Muzeju, a koje su bile posve izmiješane.

⁵⁶ Prema I. Mirnik „pror“, misli se na provu, pramac

<i>Triens</i>	3	312.-286.	90,96	vodoravna munja	vodoravna munja
<i>Triens</i>	2	312.-286.	90,96	vodoravna munja	dupin
<i>Quadrans</i>	1	312.-286.	68,22	lovački pas	kotač među šipkama
<i>Quadrans</i>	3	312.-286.	68,22	dlan ljevice	dlan desnice
<i>Sextantes</i>	2	312.-286.	45,48	kornjača odozgo	kotač bez oznaka
<i>Dupondius</i>	1	312.-286.	545,75	Roma i Grifon	kotač među šipkama
<i>Semisses</i>	1	286.-268.	170,55	Pegaz	Pegaz
<i>Sextantes</i>	1	286.	45,48	Merkur s petastom	pror

Tablica 3. Narodni muzej u Beogradu

Tip	Broj primjeraka	Datacija (pr. Kr.)	Težina (g.)	Prikaz na aversu	Prikaz na reversu	Fotografija⁵⁷
<i>Triens</i>	1	280.-276.	107,35	Munja	Dupin	
<i>Triens</i>	1	280.-276.	102,75	Munja	Dupin	

⁵⁷ Sve fotografije preuzete su iz kataloga Borić-Breškovići i Popović, str.385.-393.

<i>Triens</i>	1	280.-276.	92,78	Munja	Dupin	
<i>Triens</i>	1	280.-276.	91,91	Munja	Dupin	
<i>Quadrans</i>	1	280.-276.	71,75	desni dlan	lijevi dlan	
<i>Quadrans</i>	1	269.-266.	65,12	desni dlan	lijevi dlan	
<i>Semisses</i>	1	269.-266.	125,51	Minerva s korintskom kacigom	Minerva s korintskom kacigom	
<i>Triens</i>	1	265.-242.	89,59	Konj	6-kraki kotač	

<i>Semisses</i>	1	230.-226.	135,64	Minerva s korintskom kacigom	Minerva s korintskom kacigom	
<i>Semisses</i> (?)	1	230.-226.	132,91	Minerva s korintskom kacigom	Minerva s korintskom kacigom	
<i>Triens</i>	1	230.-226.	77,22	Munja	Munja	
<i>As</i>	1	poslije 225.	170,64	Minerva	Bik	
<i>As</i>	8	225.-217.	170	Janus	Pramac	
<i>Semisses</i>	1	225.-217.	147,71	Janus	Pramac	

<i>Semisses</i>	1	225.-217.	137,23	Janus	Pramac	
<i>Semisses</i>	1	225.-217.	134,6	Janus	Pramac	
<i>Semisses</i>	1	225.-217.	124,63	Janus	Pramac	
<i>Triens</i>	1	225.-217.	81,43	Minerva s korinjskom kacicom	Pramac	
<i>Quadrans</i>	1	225.-217.	65,77	Janus	Pramac	
<i>Quadrans</i>	1	225.-217.	64,7	Janus	Pramac	

Tablica 4. Povijesni i pomorski muzej Hrvatskog primorja u Rijeci

<i>Tip</i>	Broj primjeraka	Datacija (pr. Kr.)	Težina (g.)	Prikaz na aversu	Prikaz na reversu	Fotografija⁵⁸
<i>Semis</i>	1	275.-270.	172	Pegaz	Pegaz	
<i>Quadrans</i>	1	225.-217.	60	Heraklo	pramac	
<i>As⁵⁹</i>	1	240.-225.	250	Janus	pramac	

Tablica 5. Arheološki muzej u Splitu

<i>Tip</i>	Broj primjeraka	Datacija (pr. Kr.)	Težina (g.)	Prikaz na aversu	Prikaz na reversu
<i>Quadrans</i>	1	230.-226.	65,89	desni dlan	lijevi dlan
<i>Aes grave</i>	1	?	266,9	Janus	pramac
<i>Aes grave</i>	1	?	132,4	glava s kacigom	glava s kacigom

⁵⁸ Sve fotografije snimio je I. Mileusnić.

⁵⁹ Nalazi se u privatnom vlasništvu, Muzeju je posuđen za potrebe izložbe.

Opis novca

Arheološki muzej u Zagrebu

Važno je naglasiti da su podatci koji se odnose na primjerke koji su obrađivani i dokumentirani u ovom Muzeju, prikupljeni iz radova I. Mirnika i kartoteke Muzeja, no njima treba pristupiti s oprezom, jer je kartoteka napravljena tek po dolasku I. Mirnika na mjesto kustosa Muzeja na osnovu starijih zapisa i fotografija koje nisu bile uredno složene dok su aversi i reversi bili izmiješani, stoga se ne može sa sigurnošću tvrditi da je svaki podatak u cijelosti točan.⁶⁰

Semisi

4 *semisa* su datirana prema Grueberu između 338-269 g. pr. Kr., dok Haeblerlin predlaže dataciju između 335 i 286. g. pr. Kr. Radi se o komadima teškima oko 136,44 g te s prikazom glave bradatog Jupitera ovjenčanog lovorovim listom na svome aversu, dok na reversu nose prikaz prove. Sljedeća dva primjerka datiraju između 312 i 286. g. pr. Kr., teže isto 136,44 g, ali se od prethodno navedenih primjeraka razlikuju u prikazu jer na svome aversu donose golobradog ili kako ga se još u literaturi zna i nazivati „mladog“ Marsa, koji na svojoj glavi nosi korintski tip kacige, a motiv se ponavlja i na reversu. Iduća skupina od 4 kovanice skoro je identična prethodnoj, ponavlja i dataciju, težinu te prikaz na aversu, jedino je upitan prikaz na reversu, gdje I. Mirnik tek navodi da se radi o prikazu glave, sličnom onom na aversu. Jedan primjerak novca ima dataciju između 286 i 268. g. pr. Kr. i teži nešto više od ostalih, 170,55 g, a na sebi nosi prikaz Pegaza koji skače, pri čemu se smjer razlikuje pa tako na aversu Pegaz skače prema desno, dok na reversu skače prema lijevo.⁶¹

Asevi

Prva skupina od 13 primjeraka *asveva* datira između 338 i 269 g. pr. Kr., oni imaju težinu od 272 do 279 g, a na sebi imaju prikaz bradatog Jana na aversu, dok je revers ispunjen prorom. Sljedeća skupina od 5 primjeraka *aseva* ponavlja iste karakteristike kao što je to bilo u prošloj skupini. Idući primjerak *asa* datira se prema Haeblerlingu u 286 g. pr. Kr., dok Grueber nudi puno širu dataciju između 338 i 269 g. pr. Kr. pri tome ga svrstavajući u gore navedenu skupinu, s kojom ovaj primjerak dijeli i težinu, naime teži 272,87 g., a ponovno se ponavlja prikaza bradatog Jana i prora. Naredni primjerak koji se datira oko 312-286 g. pr. Kr. teži 272,87 g., a na sebi nosi prikaz Rome s karakterističnom šiljatom frigijskom kacigom ili kako bi se još

⁶⁰ MIRNIK, 1989, 91.

⁶¹ MIRNIK, 1989, 92-93

mogla nazvati kapom. Ta kaciga ima na sebi krijestu koja završava grifonom. Navedeni prikaz nalazi se na aversu dok se na reversu može naći slična glava. Ostao je još jedan primjerak kojega I. Mirnik stavlja pod znak pitanja. Na njegovom aversu nalazi se prikaz kruga oko kojeg su raspoređene tri noge, dok je na reversu prikazan trozubac. U članku se ne donosi niti datacija niti težina navedenog primjerka, no predlaže se njegovo podrijetlo za koje se pretpostavlja da bi moglo biti Etruria odnosno Umrbria.⁶²

Triensi

7 primjeraka navedenog novca Grueber datira između 338 i 269 g. pr. Kr, dok Haerberbin predlaže dataciju između 335. i 286. g. pr. Kr. Riječ je o primjercima koji su nešto lakši od prethodno spomenutih *aseva*, teže 90,96 g, na svom aversu nose prikaz Minerve, a na reversu se zalazi prikaz prora. Sljedeći prikaz Haerberbin datira između 312 i 286 g. pr. Kr., ali Mirnik predlaže dataciju između 265-242 g. pr. Kr. Primjerak je isto težak 90,96 g, na svom aversu nosi prikaz konja koji skače, revers je ispunjen prikazanom kotača između prečki. Naredna 3 prikaza dijele i dataciju i težinu s prethodno spomenutim, no ipak razlikuju se u prikazu. Na aversu i reversu nose prikaz vodoravne munje. Dva primjerka s ovima imaju istu dataciju i težinu, čak i identičan avers s prikazom vodoravne munje, ali se razlikuju u prikazu na reversu gdje nose prikaz dupina orijentiranog prema desno. Posljednjih 5 primjeraka ima već mnoštvo puta spomenutu dataciju između 286-268 g. pr. Kr., teže 109,15 g, avers ima prikaz vodoravne munje, dok je revers ispunjen prikazom dupina.⁶³

Quadransi

1 skupina od 4 primjerka od kojih svaki teži 68,22 g, datiraju se različito prema Grueberu i Haerberbinu, koji predlažu svoje već spomenute datacije. Tako Grueber predlaže dataciju 338-269.g .pr .Kr., a Haerberbin zauzima stav da ove primjerke valja datirati između 335. i 286. g. pr. Kr. Na svojim aversima nose prikaz golobradog Herakla s lavljom kožom, a na reversu imaju prikaz prora. Jedan primjerak *quadrantesa* datira se prema Haerberbinu u period 312-286. g. pr. Kr., a prema Mirniku valja ga svrstati u period 265-242. g. pr. Kr. Teži jednako kao i primjerci prethodne serije 68,22 g, na njegovom aversu je prikaz lovački pas, te je na reversu već spomenut motiv kotača između prečki. Iduća tri primjerka imaju identičnu dataciju i težinu

⁶² MIRNIK, 1985, 93-94.

⁶³ MIRNIK, 1985, 92-93.

kao prethodno spomenuti, no razlikuju se u likovnom prikazu. Na aversu je prikaza otvoren dlan ljevice, a dlan desnice je prikazan na reversu.⁶⁴

Sekstantsi

Prvi primjerak datira se prema Grueberu, naravno između 338 i 269. g. pr. Kr., očekivano Haerberbin predlaže dataciju između 335. i 286. g. pr. Kr, te ustanovljava težinu od 45,48 g. Na aversu prikaza je Merkur s petasom s krilima, revers nosi prikaz prora. Idući primjerak prema Haerberbinu treba datirati prije 286. g. pr. Kr., a Grueber predlaže datacijski period 338-264.g. pr. Kr. Teži jednako kao i prethodni primjerak te ima iste prikaze. Naredna dva primjerka može se prema Haerberbinu datirati između 312. i 286. g. pr. Kr. Mirnik pak, predlaže dataciju 265-242. g. pr. Kr. Na aversu imaju vrlo zanimljiv prikaz kornjače gledane odozgo, revers nosi prikaz kotača no bez ikakvih oznaka vrijednosti. Teže isto 45,48 g.⁶⁵

Dupondij

Ovaj tip novca zastupljen je samo jednim primjerkom, kojega se datira prema Haerberbinu 312-286. g. pr. Kr., a prema Mirniku 265-242. g. pr. Kr. Teži čak 545,75 g, Na svome aversu ima prikaz božice Rome s frigijskom kapom (kacigom) koja završava grifonom, a na reversu je kotač između prečki.⁶⁶

Narodni muzej u Beogradu

Asevi

Jedan primjerak datira se poslije 225 g. pr. Kr, teži 170,62 g., a na svome aversu ima glavu Minerve s kacigom, te na reversu ima prikaz bika. Iako se u katalogu ne navodi, iz sličnosti s primjerima koji se čuvaju u Arheološkom muzeju u Zagrebu, vjerojatno je Minervina kaciga frigijskog tipa. Svi ostali *asevi*, njih 8, imaju identičnu dataciju koja se određuje između 225. i 217. g. pr. Kr. Na svojim aversima imaju prikaz boga Janusa, a na reversu pramac broda. Govoreći o njihovoj težini ona je gotovo identična i uvijek je oko 170 g, razlikuje se tek u neznatnim vrijednostima. Svih 8 primjeraka je poteklo iz rimske kovnice novca.⁶⁷

⁶⁴ MIRNIK, 1985 92-93.

⁶⁵ MIRNIK, 1985 92-93.

⁶⁶ MIRNIK, 1985 92-93.

⁶⁷ BORIĆ-BREŠKOVIĆ i POPOVIĆ, 2006 84-85.

Semissesi

Prvi primjerak ovog tipa datira se 269-266. g. pr. Kr., teži 125,51 g, a na aversu i reversu ima prikaz Minerve s kacigom korinskog tipa. Idući primjerak koji se datira između 230. i 226. g. pr. Kr. ima identičnu ikonografiju kao i prethodni, a razlikuju se u težini, naime ovaj primjerak teži 132,91 g. Još jedan primjerak ima navedene karakteristike, ali se za njega ne može sa sigurnošću utvrditi je li *semmi*. Sljedeća skupina od 4 primjerka datira se između 225. i 217. g. pr. Kr., te na aversima nosi glavu Saturna, a na reversu se nalazi pramac broda. Razlikuju se u težini pa tako nalazimo težine od 147,71 g., 137,23 g., 134,60 g. i 124,63 g.⁶⁸

Triensi

Triensi su najstariji primjerci iz Baške što se čuvaju u Beogradu, njih četiri datira se između 280. i 276. g. pr. Kr. Oni na sebi imaju prikaz munje na aversu i prikaz dupina na reversu. Težine su im različite i to: 107,35 g., 102,75 g., 92,78 g. i 91,91 g. Jedan primjerak je nešto mlađi i potiče iz perioda 265-242. g. pr. Kr., teži 89,59 g., a na sebi nosi prikaz konja na aversu i prikaz kotača sa 6 prečki na reversu.⁶⁹

Quadransi

Radi se tek o dva primjerka, od kojih prvi imaju dataciju između 280-276.g. pr. Kr, te težinu od 71,75 g, i prikaz desne odnosno lijeve ruke na svom aversu i reversu. Drugi primjerak ima identičan ikonografski program, ali se datira između 269. i 266. g. pr. Kr. Teži 65,12 g.⁷⁰

Povijesni i pomorski muzej hrvatskog primorja

U Povijesnom i pomorskom muzeju hrvatskog primorja u Rijeci nalaze se dva primjerka koje je usporedbom s ostalim poznatim primjerima kustos Ivo Mileusnić svrstao u ostavu Baška. Radi se o jednom *semisu*, kojeg se datira između 275. i 270. g. pr. Kr., a koji na sebi nosi prikaz Pegaza. Vrlo je moguće da se radi o prikazu kojeg I. Mirnik naziva „konj skače“. Drugi primjerak je *quadrans* koji je smješten u period 225.-217. g. pr. Kr. Na svojem aversu nosi prikaz Herakla, dok je na reversu pramac. O nabavci ovih primjeraka ne postoji dostupna građa.⁷¹

⁶⁸ BORIĆ-BREŠKOVIĆ i POPOVIĆ, 2006, 82,86-86.

⁶⁹ BORIĆ-BREŠKOVIĆ i POPOVIĆ, 2006, 81., 73., 84., 86.

⁷⁰ BORIĆ-BREŠKOVIĆ i POPOVIĆ, 2006, 81.,86.

⁷¹ MILEUSNIĆ, 2011, 256-257.

Važno je napomenuti da se u Povijesnom i pomorskom muzeju nalazi još pet primjeraka *aes gravea*, tipa *as* datiranih oko 210. g. pr. Kr., koji bi se također mogli povezati s ostavom Baška, te to ostaje za neka buduća istraživanja.

U Povijesnom i pomorskom muzeju u sklopu numizmatičke izložbe koja se održala početkom lipnja 2018. godine izložen je jedan, do sada, nepoznat i nedokumentiran primjerak asa, koji je u privatnom vlasništvu. Radi se o asu koji se može datirati između 240. i 225. godine pr. Kr., i koji na svom reversu nosi prikaz Janusa, dok se na reversu nalazi pramac. Težak je 250 grama, a u promjeru je veličine 60 mm. Lijevan je od bronce, a kovnica nije poznata.⁷²

Franjevački samostan Navještenja Marijina na Košljunu

U navedenom samostanu nalaze se 3 primjerka *aes gravea*. Daljnji podatci nisu poznati.

Arheološki muzej u Splitu

Arheološki muzej u Splitu u posjedu je 3 *aes gravea*, o čemu je pisala Maja Bonačić Mandić koja je iznijela mišljenje da se radi o falsifikatima uspoređujući ih s primjercima pronađenima u Jesenicama.⁷³

3. kolovoza 2018. godine, u prostoru Muzeja pogledao sam navedene primjerke. Prvi koji se vodi pod oznakom „Mirnik 64“ je *quadrans*⁷⁴, teži 64 g., a datira ga se između 230. i 226. g. pr. Kr. Na svom reversu ima prikaz lijeve, dok na aversu nosi prikaz desne ruke. Drugi primjerak je zaveden pod inventarnim brojem 3252, teži 266,9 g. te se na njemu nalaze prikaze Jana i pramca. Posljednji primjerak se vodi pod brojem 3253, težak je 132,4 g. Na njegovom reversu odnosno aversu nalazi se prikaz ženske glave s kacigom, za koju bi se moglo pretpostaviti da je Minerva, ako se komparira s drugim nalazima koji se čuvaju u Narodnom muzeju u Beogradu.

Kontekst nalaza

Jedna od najvećih nepoznanica vezana uz sam nalaz jest njegov kontekst. U dokumentaciji koja se nalazi u arhivu Arheološkog muzeja u Zagrebu, nalazi se podatak da je J. Barbalić novac pronašao kopajući na svojoj oranici. Detaljniji podatci nisu poznati, niti je provedeno istraživanje kako bi se moguće došlo do daljnjih informacija o nalazu. Stoga, danas ne možemo

⁷² Primjerak se nalazi u privatnoj zbirci. Kolekcionar je došao do njega otkupom od druge privatne osobe. Detaljniji podatci nisu poznati.

⁷³BONAČIĆ MANDIĆ, 2008, 239.

⁷⁴ U Muzeju nisam pronašao informaciju kojem bi tipu *aes gravea* pripadao, no zbog oznake *** koja se nalazi uz rub primjeraka, nedvojbeno je da se radi o *quadransu* (Tablica 1).

reći zašto su i kada zakopani novci, naravno uz pretpostavku da ih je J. Barbalić pronašao ondje gdje tvrdi da je.

Jedino što se može učiniti, je pokušati povezati ovaj nalaz s ostalim sličnim nalazima u njegovoj blizini.

Ostali poznati nalazi *aes gravea* u okolici Krka

Kontekst nalaza gore spomenutih primjeraka je jednako problematičan kao i oni sami. Naime, osim ovih nalaza na otoku Krku, nema sličnih nalaza. Najbliži nalazi rimskog republikanskog novca nalaze se u Lici i Kvarnerskom primorju.

U Lici je na području Medaka 1895. pronađena ostava s primjercima iz 3. st. pr. Kr. Radi se o rimskom brončanom novcu, koji potiče iz raznih kovnica, a dio nalaza čuva se u Arheološkom muzeju u Zagrebu.⁷⁵

Nalazi *aes gravea* protežu se od zapadne Bosne, Like te sežu do današnje Slovenije. Ti nalazi datiraju se u 2. st. pr. Kr. I. Mirnik stoga nalaze *aes gravea* povezuje s Japodima, jer su na prostoru kojega su nastanjivali pronađeni predmetni nalazi.⁷⁶ Japodi, koji su živjeli u neposrednoj blizini Liburna mogli su vrlo lako doći u kontakt s nekim prastanovnikom Baške, i tako distribuirati novac na otok. Takva pretpostavka poduprta je i zapažanjem, što su ga iznijeli kustosi koji su prvi pogledali nalaz, a to je da je na novcu bilo tragova ilovače, tamne zemlje koja na Krku nije prisutna.

U Rijeci su 1858. iskopana 4 srebrna denara, koja se datiraju između 150. i 125. g. pr. Kr. Dvije godine kasnije iskopano je još 45 primjeraka srebrnog novca, 1 dragma, 1 victoriatu te 43 denara, svi se datiraju u vrijeme od 124. do 92. g. pr. Kr.⁷⁷

Osim spomenutih primjeraka, u PPMHP-u čuva se 79 primjerka što srebrnog, što brončanog novca, nažalost o njihovoj nabavci ne postoji dokumentacija. U tih 79 primjeraka, ulazi i 7 komada *aes gravea*. Upravo su to primjerci, za koje je kustos I. Mileusnić pretpostavio da mogu biti iz Baške jedini od najstarijih koji se čuvaju u muzeju.⁷⁸

Geografski dosta daleko, u Jasenicama koje se nalaze između Omiša i Splita također su pronađeni primjerci identičnog tipa onome u Baškoj. Tako se u fondu Arheološkog muzeja u

⁷⁵ MIRNIK, 1977, 54.

⁷⁶ MIRNIK, 2009, 483.

⁷⁷ MIRNIK, 1977, 18.

⁷⁸ MILEUSNIĆ, 2011, 251.

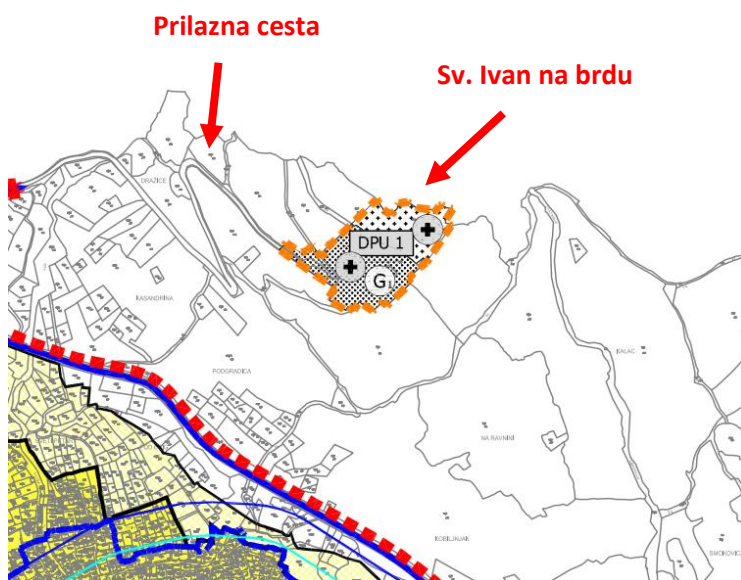
Splitu čuva primjerak aes gravea koji na svome aversu odnosno reversu ima prikaz Apolona. Važno je da je primjerak pronađen 1901. godine, stoga se ne može povezati s nalazima na Baškoj.⁷⁹ Uz njega M. Bonačić Mandić u svome članku navodi još primjerke 3 *semisa*, za koje smatra da na svome aversu nose prikaz bika, a na reversu prikaz kola.⁸⁰ Ako se to usporedi s primjercima što ih je opisao I. Mirnik, vrlo je vjerojatno da se radi o motivima koje on imenuje kao konj te kotač sa 6 krakova, odnosno da se radi o identičnom novcu koji je pronađen u Baškoj, što bi onda bila potvrda ispravnog spajanja reversa i aversa što ga je učinio I. Mirnik s fotodokumentacijom.

Problemi nalaza i autentičnosti

Problem određivanja točne lokacije pronalaska

Kako je navedeno, u arhivskim dokumentima koji su sačuvani u Arheološkom muzeju u Zagrebu, navodi se tek da je novac iskopan „nedaleko od nove ceste za groblje“, te se dodaje da se u blizini nalazi neimenovani potok. U Baškoj se nalazi tek jedno groblje, Sv. Ivan na Brdu, koji se nalazi iznad samog mjesta. Prema groblju vodi tek jedna cesta što sužava mogućnost na parcele koje se nalaze uz cestu.

Pogled na moderni Građevinsko urbanistički plan Općine Baška, otkriva nekoliko mogućih parcela koje su moguće mjesto nalaza.

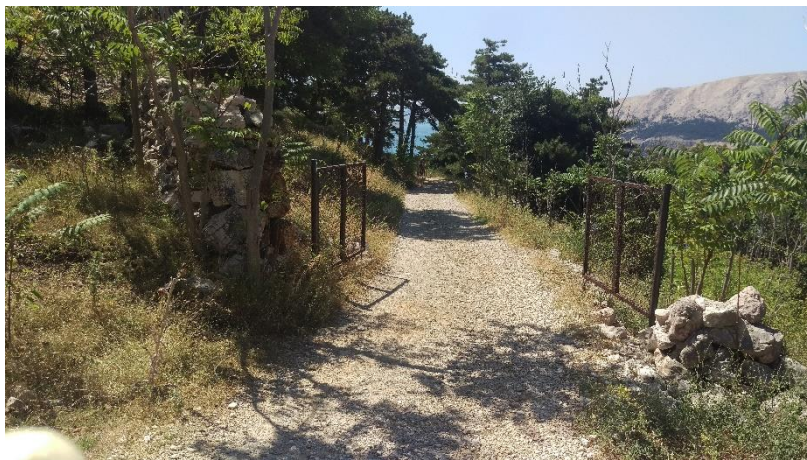
Slika 2. Izvadak iz Generalnog urbanističkog plana Općine Baška (10.7.2018.)

⁷⁹ BONAČIĆ MANDIĆ, 2008, 237.

⁸⁰ BONAČIĆ MANDIĆ, 2008, 238.-240.

a ne postoji niti vegetacija. Suhozidi oko njega pratili su njegov tok, no zbog nepravilnosti i nerafiniranosti ne radi se o bilo kakvom putu. Moguće je stoga da je ondje nekad tekao potok.

Iako, postojanje potoka ne možemo utvrditi, nesporno se može reći da je lokacija nalaza, ako se pouzdamo u vjerodostojnost iskaza J. Barbalića, bila u blizini same crkve Sv. Ivana, vrlo vjerojatno, sjeverno u poljoprivrednom zemljištu, gdje se nalazi zemlja podobna za obrađivanje. Ukoliko bi se daljnjim istraživanjem utvrdilo i postojanje potoka, to bi moglo objasniti nastanak ilovače, te time razjasniti kako su njezini tragovi dospjeli. Također, time bi se potpuno potvrdila pretpostavka da je novac nađen iznad crkve, kako je to u arhivskim spisima opisano „nedaleko nove ceste za groblje i malenog potoka“.

Slika 4. Neasfaltirani dio ceste koji vodi do poljoprivrednih parcela (fotografirao Bruno Raguž)

Slika 5. Pretpostavljeno korito potoka (fotografirao Bruno Raguž)

Sumnje u autentičnost lokaliteta

Sumnje u autentičnost lokaliteta pojavile su se vrlo rano. Odmah nakon što je novac dostavljen na pregled V. Hoffilleru, koji je nakon pregleda ustanovio da osim zemlje crvenice, a koja je karakteristična za to područje budući da se radi o prostoru dinarskog tipa reljefa kako je već objašnjeno u poglavlju o geografskim odrednicama lokaliteta, postoje i tragovi ilovače. Ilovača je zemlja koja nije tipična za otoke, već je karakteristična za ravničarska područja. Pojavile su se stoga sumnje da je novac zapravo iskopan s nekog od ličkih polja te je poslije putem trgovine i drugih kanala preko jednog od primorskih gradova, vjerojatno Senja, došao na Krk.⁸¹

V. Hoffiller također sumnja u cjelovitost nalaza na predmetnoj ostavi. Naime, bilo je vidljivo da su pojedini primjerci bili slijepljeni s drugima hrđom, no ti s kojima su bili slijepljeni nisu pronađeni odnosno predani. Pokušali su razgovarati i s Barbalićem, no on je tvrdio da je sve što je pronašao i predao. Sumnje će se još i povećati kad se napravi detaljan pregled novca.⁸²

Sumnje u autentičnost novca

Kada je novac napokon stigao u Muzej, pregledao ga je V. Hoffeiller koji je samo još produbio svoje prethodne sumnje. Već po otvaranju pošiljke osjetio se miris kiseline i gnoja stoga su djelatnici muzeja odmah prionuli čišćenju, ali nakon toga su utvrdili nešto vrlo zabrinjavajuće, platina koja je izašla na vidjelo bila je novijeg datuma. Platina je bila površinska te nije popunjavala sitne rupice koje nastaju pri lijevanju. V. Hoffiller je zato uputio poziv Karlu Pinku, jednom od vodećih numizmatičara koji mu odgovara 5. siječnja 1937. godine i u svome pismu upozorava da su u mnoge ostave s područja Balkana, a sa sličnom platinom zapravo lažne. Iste godine boravi u Zagrebu i izjavljuje da je prema njegovom mišljenju ostava iz Baške nesumnjivo lažna. V. Hoffeiller želi konzultirati Maxa von Bahrfeldta, no nažalost u tome neće uspjeti jer je M. Von Bahfeldt umro prije nego li je pismo stiglo do njega. Pregled na novcima učinio je i Benko Horvat koji je također bio uvjeren da se radi o falsifikatima.⁸³

V. Hoffeiller o svemu obavještava bansku upravu, ali i policiju od koje traži da se ustanovi kako je taj novac stigao u Bašku. Vlasti odlučuju kazneno goniti J. Barbalića zbog prijevare. Zbog toga je sav materijal iz Arheološkog muzeja u Zagrebu predan 21. prosinca na razmatranje Sreskom sudu. V. Hoffiller bio je i svjedok u postupku. Na kraju postupak je obustavljen.

⁸¹ MIRNIK, 1989, 89.

⁸² MIRNIK, 1989, 89.

⁸³ MIRNIK, 1989, 89.

Kako se u samom arhivu Arheološkog muzeja ne nalazi dokumentacija o suđenju, građu sam potražio u Državnom arhivu u Rijeci. Prema podacima Arhineta, građa Sreskog suda s Krka, predana je Sudu na Sušaku, te se ta građa vodi pod oznakom HR-DARI-113, kazneni spisi nalaze se u knjizi 3 navedenog fonda, no nažalost ondje se ne nalazi spis suđenja J. Barbalića. O tome gdje je spis tijekom godina i svih okolnosti promjena vlasti i sudstva završio može se tek nagađati.

Pitanje koje se može razmatrati je iskrenost s obje strane. Naime, iz korespondencije je vidljivo da Barbalići pregovaraju s više strana, pokušavajući posve prirodno dobiti što veću cijenu. U tom segmentu Barbalići su neiskreni i time su još više narušili svoj integritet. S druge strane, nalaze se renomirani istraživači u čiju stručnost nikako ne valja sumnjati. No, što ako niti istraživači koji su pristupili nalazu nisu bili posve iskreni prema Barbalićima? Iz pisama koje upućuju iz Muzeja prema vlastima, vidljivo je da Muzej nema ni približno dovoljno novca za otkup cjelovite zbirke, stoga se nameće pitanje je li moguće da je cijela konstrukcija da se radi o falsifikatima bila tek varka s ciljem spuštanja cijene istih? Pri tome ne treba zaboraviti da su svi bili vrlo zainteresirani za navedene „falsifikate“, koje su vrlo je vjerojatno zbog svoje stručnosti vrlo brzo mogli prepoznati kao falsifikate.

Narodni muzej u Beogradu, u svome katalogu koji je često citiran u ovom radu ne spominje mogućnost da se radi o falsifikatima, stoga se treba zamisliti i zapitati jesmo li se prelakom odrekli jednog od možda i najznačajnijih numizmatičkih nalaza u Hrvatskoj osudivši ga kao falsifikat? Moderni numizmatičari, nisu se još jednoznačno odredili spram tog pitanja. Primjerice I. Mirnik u svojim radovima, zauzima stav da se radi o falsifikatima, isti stav ima i M. Bonačić-Mandić koja navodi kako bi nalaz iz Baške bio najznačajniji nalaz, da se ne radi o falsifikatu.⁸⁴

Takvo mišljenje suprotno je s gore spomenutim stavom što su ga zauzeli numizmatičari Narodnog muzeja u Beogradu.

Želimo li stoga dati konačan odgovor, jedino što se može napraviti je sveobuhvatna analiza koja više od 80 godina od samog nalaza nije napravljena pri čemu se sve više gubi mogućnost da će se ikad utvrditi prava istina. Ipak, postavlja se pitanje, što se može učiniti nakon toliko godina i s oskudnom dokumentacijom? P. Kos u svom radu koji se bavi metodama interpretacije u numizmatici govori o slabom vođenju dokumentacije u prvoj polovici 20. st., zbog toga treba biti posebno oprezan kako se nalazi ne bi dodatno pomiješali. Zato predlaže, da se pri

⁸⁴ BONAČIĆ MANDIĆ, 2008, 239.

metodologiji interpretacije prvotno valja voditi datacijom pronađenih primjeraka.⁸⁵ Primjerci iz Baške, su datirani, stoga je taj segment analize obavljen, osim ukoliko se radi o pogrešnoj dataciji. Dataciju se može provjeriti na nekoliko načina, osim usporedbe s drugim primjercima, poznate su i ne destruktivne metode analize metala, nuklearnim ili laserskim metodama. Od tih metoda izdvaja se spektrogramska metoda FNAA⁸⁶. Pri odabiru metode važno je osim pouzdanosti, voditi računa i o destruktivnosti, kako P. Kos piše, kemijske analize su najčešće analize koje su ipak u jednoj mjeri destruktivne prema metalu.⁸⁷ Stoga FNAA ima prednost jer se radi o metodi koja je posebno učinkovita na primjercima koji su u svojoj osnovi bakreni, što odgovara predmetima iz Baške, a pri tome ne oštećuje primjerke. Ovom metodom može se doći do saznanja o materijalu i njegovom sastavu.⁸⁸ Takva analiza bila bi vrlo korisna, jer bi dala odgovor na pitanje je li patina, koja je korištena kao glavni dokaz za tezu da su primjerci falsifikat uistinu falsifikati ili ne. Analiza težine, također je jedna od mogućnosti, jer se njome može odrediti porijeklo izvora odakle je novac potekao.⁸⁹ Na kraju, ostaje i metoda komparacije u kojoj bi se primjerci iz Baške komparirali s drugim dokazanim primjercima *aes gravea*, te bi se na osnovu sličnosti ili razlika donio konačni sud.

⁸⁵ KOS, 1997, 98

⁸⁶ engl. *Fast neutron activation analysis*

⁸⁷ LEKSIKON ANTIČKE NUMIZMATIKE, 1998, s.v. *Analiza metala*

⁸⁸ BLET-LEMARQUAND, SARAH, GRATUZE, BARRANDON, 2009, 44.

⁸⁹ LEKSIKON ANTIČKE NUMIZMATIKE, 1998, s.v. *Analiza težine*

Zaključak

Ostava iz Baške, nedvojbeno je još uvijek vrlo aktualna, ovaj rad ponudio je pregled svih do sada poznatih primjeraka iz Baške, a također prezentirana je i malobrojna arhivska građa koja postoji o predmetnoj ostavi.

Datirati samo ostavu, moguće je jedino prema nalazima u njoj jer detaljniji podatci nisu poznati, kao niti kontekst u kojem je ona zakopana, može se tek nagađati o razlozima zakapanja materijala u nju, poput onoga da je novac iz Baške zapravo gusarski plijen skriven pred rimskom mornaricom.

Problematika falsificiranja novca je predstavljena kroz nekoliko pogleda, onoga kojeg daje arhivsko gradivo, onoga kojeg daje postojeća literatura, uspoređivanja s drugim nalazima te naravno sami postojeći primjerci. S jedne strane postoji mišljenje istaknutih hrvatskih numizmatičara kao što su I. Mirnik i M. Bonačić Mandić, koji temeljem dostupne dokumentacije te kompariranja s drugim primjercima smatraju da se radi o falsifikatima. S druge strane, Narodni muzej u Beogradu u svome katalogu primjerke iz Baške vodi bez napomene o falsifikatima, čime su apsolutno odbacili takvu pretpostavku. Mišljenja s obje strane već su skoro uvriježena i nisu sklona daljnjim propitivanjima.

Lokacija na kojoj je sam nalaz pronađen može se ugrubo odrediti i izbor parcela suziti na poljoprivredne parcele iznad crkve Sv. Ivana na brdu.

Nadam se da će ovaj rad biti poticaj za daljnja istraživanja koja će utvrditi gdje je sav novac iz ostave Baška otišao, te konačno može li se potvrditi do sada već, po mome mišljenju prelako opće prihvaćena činjenica da je riječ o lošem falsifikatu.

Zahvale

Želim se zahvaliti svima koji su pomogli u izradi ovog rada. Prije svega to je mentorica doc.dr.sc. Lucijana Šešelj te kustos Povijesnog i pomorskog muzeja Hrvatskog primorja Ivo Mileusnić, koji su svojim komentarima, objašnjenjima i savjetima uvelike pomogli. Nadalje, to su Arheološki muzeji u Zagrebu i kustos dr.sc. Tomislav Bilić koji mi je omogućio uvid u kartoteku Muzeja i time mi dao vrlo vrijedne podatke. Valja zahvaliti i Arheološkim muzeju u Splitu i kustosici Maji Bonačić Mandić na dostavljanju korisnih informacija i omogućavanju uvida u fond Muzeja kao i Narodnom muzej u Beogradu, te kao posljednji, ali nikako manje važan Državni arhiv u Rijeci.

Popis literature

Siniša BILIĆ – DUJMUŠIĆ, *Ratne operacije u provinciji Ilirik 49.-47. pr. Kr.*, Zagreb, 2000. (neobjavljeni magistarski rad)

Maryse BLET-LEMARQUAND, Guillaume SARAH, Bernard GRATUZE, Jean-Noël BARRANDON, Nuclear methods and laser ablation inductively coupled plasma mass spectrometry: how can these methods contribute to the study of ancient coinage?, *Cercetări numismatice*, XV, București, 2009, 43-56 .

Maja BONAČIĆ MANDIĆ, Aes grave iz Jesenica, *Arheologia Adriatica II*, Zadar, 2008., 235.-242.

Bojana BORIĆ-BREŠKOVIĆ i Petar POPOVIĆ, *Novac Rimske republike*, Narodni muzej u Beogradu, Beograd, 2006.

Ivan CRKVENČIĆ, *Geografija SR Hrvatske*, knjiga 5, Institut za geografiju Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 1975.

Vinski GASPARINI, Ksenija VINSKI GASPARINI, Kultura polja sa žarama sa svojim grupama, *Praistorija jugoslavenskih zemalja*, IV, Sarajevo, 1983., 547-646.

Ratimir KALMETA, Geografski položaj otoka Krka, *Krčki zbornik sv.1*, Krk, 1970., 19.-39.

Peter KOS, Interpretacija antičkih novčanih najdbi, *Arheološki vesnik*, 45, Ljubljana, 1997., 97.-115.

Peter KOS, *Leksikon antičke numizmatike*, Zagreb, 1998.

Robert MATIJAŠIĆ, *Povijest hrvatskih zemalja do cara Dioklecijana*, Leykam international, Zagreb, 2009.

Ivo MILEUSNIĆ, Rimski republikanski novac iz numizmatičke zbirke PPMHP Rijeka, *Acta numismatica*, Rijeka, 2011., 245.-259.

Bože MIMICA, *Numizmatička povijest Istre i Kvarnera*, Zagreb, 1997.

Bože MIMICA, *Numizmatička povijest Rijeke*, Rijeka, 1996.

Ivan MIRNIK, Nacrt numizmatičke topografije Like, *Identitet Like, korijen i razvitak II*, Zagreb-Gospić, 2009., 442.-492.

Ivan MIRNIK, *Numizmatičke ostave na području moderne Jugoslavije*, London, 1977. (doktorski rad)

Ivan MIRNIK, Ostava iz Baške, *Arheološka istraživanja na otocima Krku, Rabu i Pagu i u Hrvatskom primorju*, Zagreb, 1989., 89. – 96.

Ivan MIRNIK, Ostava iz Baške, *Obavijesti*, XVII br. 2, Zagreb, 1985. 15. - 16.

Ivan MIRNIK, *Tradicija numizmatičkog istraživanja u Hrvatskoj*, Zagreb, 1974. (magistarski rad)

Veljko ROGIĆ, Krk= osobine i pejzaž, *Geografski vjesnik*, 1961., 67.-100.

Mirela SLUKAN-ATIĆ, *Povijesna topografija otoka Krka*, Zagreb-Rijeka, 2016.

Vojtech ZAMAROVSKY, *Bogovi i junaci antičkih mitova*, Zagreb, 2004.

Danko ZELIĆ, Nastanak urbanih naselja na otoku Krku, *Radovi instituta za povijest umjetnosti*, br.2, Zagreb, 1993., 7-17.

Danko ZELIĆ, O antičkom i srednjovjekovnom imenu otoka Krka, *Croatica Christiana periodica*, Vol. 19, br. 35., 1995., 55.-62.